

را کودکی

تا جوانی

در نگاه قرآن

خدیجه معین

در باب پرورش تحفه‌های خدای مهربان، جگرگوشه‌های محصول زندگی، یعنی فرزندان و امیدهای فرداها، التهابی فراگیر قلب‌های پدران و مادران را پوشش داده است! همه می‌خواهند، نیک‌تر بشناسند، نیازهایشان را ادراک کرده و برای پرورش آنها تلاش کنند. هم رسالت آسمانی بر دوش است و هم عواطف محرک، آرامان نمی‌گذارد. همان خدایی که هستی را با گستره بی‌کرانش آفرید، انسان را هم لباس خلقت پوشانده! همو، فرزندانسی ارزانیمان داشته و همه رموز شکل‌گیری ایده‌آل آنها، در تدبیر و علم خداست.

وحی منزل و تفسیر وحی با تبیین رسول خاتم (ص) و ائمه پاسدار و تفسیرگر وحی، ما را ملهم به آگاهی‌های تربیتی نموده و با رعایت همه آنها، آراسته‌ترین کودک و نوجوان و جوان را به جامعه‌ای که از آنها انتظار خدمت دارد، تقدیم خواهیم کرد.

پژوهش ذیل در راستای بررسی:

- جایگاه این عزیزان در قرآن کریم.

- آگاهی از ظرافت‌های تربیتی آنها.

- جوان و نیاز به تفریح و ورزش

- پرسش‌های جوانان و قرآن.

- سبک تعامل والدین و مربیان.

- آفت‌های رشد و ... می‌باشد.

در این تحقیق، تفسیر پاسداران وحی چاشنی خواهد شد و گاه نیم‌نگاهی به نگاه اندیشمندان دیگر خواهیم داشت. پس به دریای حیات‌بخش قرآن سفر کنیم و با غواصی در اعماق بی‌کرانش از مرواریدهای معرفت بهره‌گیریم و عقل و اندیشه‌مان را به زینت عمل آراسته کنیم و نیز به دنیای فرزندانمان سفر کنیم، از معارف الهی که در آیات و روایات موج می‌زند بهره‌گیریم و مکانیزم وجود فرزندانمان را بهتر بشناسیم. اگر خداوند امانت‌های گرنه‌بایی در اختیار والدین و مربیان قرار داده است، راه و روش برخورد و تربیت شایسته آنها را از ابتدا و حتی قبل از تولد، تا پایان عمر، آموزش داده است. پس باید تلاش کرد و کسب نمود، چرا که یافتن گنج و سرمایه، محصول پیگیری و ممارست است. ان‌شاء... از این شماره سلسله مباحث تربیتی فرزندان از منظر قرآن و نظرات برخی از دانشمندان را تقدیم می‌کنیم.

کودک و نوجوان و جوان، دست پرورده والدین و مربیانند و البته شرایط و محیط رشد و نمو و عوامل دیگر تأثیرگذار در این تربیت‌اند. از این لحاظ پرداختن به این موضوع حیاتی، بسیار ضروری است. قرآن می‌فرماید فرزندان شما وسیله آزمایش شما هستند:

«أَلَمْ آتَاكُمْ فِتْنَةً» (۱)

پدر و مادری که شوق بچه‌دار شدن دارند، آیا قبل از تولد نوزادشان به تربیت او اندیشه‌اند؟ آیا دوست دارند که فرزندشان پس از آنها خلف صالحشان باشد و مایه سرافرازی در دنیا و آخرتشان شود؟ و صدها پرسش دیگر در این زمینه. پس ابتدا به کلام وحی پناه ببرند و از آن استمداد طلبند، زیرا طراح هر مجموعه، واقف بر مکانیزم و نیازهای کمالی اوست.

این میهمان کوچک با به عرصه میهمانی بزم پدر و مادر می‌گذارد و والدین با آغوشی فراخ او را می‌پذیرند. در قرآن و کتابهای آسمانی و سخنان معصومین (ع) و بزرگان اشارت‌های مهمی به عوامل مؤثر در تکوین فرزند صالح و شایسته شده است، که این سخنان امروزه با علوم جدید مطابقت دارد، با این تفاوت که علوم جدید توسط انسان‌های عادی، نه با اشراف کامل بر حقیقت و نیازهای کودک، ولی با استفاده از متدهای علمی و بیان علل و نکته‌های قابل تأمل مطرح شده‌اند و البته دیدگاه هر دانشمندی در بحث‌های تربیتی، درست و صائب نیست.

شالوده یک خانواده سالم با تفکر سالم، جهت ایجاد آن بنا بوجود می‌آید. دختر و پسر که در شرف ازدواجند با الهام از تعالیم الهی، به مسایل می‌اندیشند که آینده و هویت و شخصیت واقعی آنها را رقم خواهد زد. همسری برمی‌گزینند که بتوانند در تکاملشان نقش مؤثر داشته باشد و تکیه‌گاهشان به حساب آید. شرایط ظاهری و مسایل مادی و خانوادگی و قومی و عشیره‌ای را در سایه و حاشیه مسایل مهم شخصیتی و معنوی قرار می‌دهند و به سراغ فردی می‌روند که بتواند مربی خوب و مکمل ایمان و پدر یا مادر شایسته برای فرزندانش باشد و همیشه در سایه این انتخاب نیکو، شاداب و سعادت‌مند خواهند بود. البته بسیاری از فاکتورها، قبل از انتخاب همسر باید در نظر گرفته شود تا همه و همه در شمر بودن این انتخاب تأثیرگذار باشد. ولی چون موضوع انتخابی ما راجع به این مقوله نیست، در همین حد اکتفا کرده و شما را به منابع غنی ارجاع می‌دهیم. البته بنده هم با توجه به مشاوره‌هایی که با قشر جوان به‌ویژه دانشجویان داشته‌ام، مطالبی در این خصوص نوشته‌ام که یکی از آنها با عنوان «فراوان می‌پرسند و اینک پاسخ‌های ما» در مجله یاس (دانشگاه صنعتی اصفهان) چاپ شده است.

برای تأسیس بنای نهاد خانواده‌ای سالم و ایجاد زمینه مناسب جهت رشد شکوفه‌های زندگی باید کوشید! عوامل مؤثر در شکل‌گیری ایده‌آل و مطلوب خانواده‌ای قرآنی را شناسایی و در روند حرکت تکاملی دخالت داد!

جنین همان گونه که وابسته به تغذیه جسمانی است، طالب تغذیه روحانی نیز می‌باشد، که متأثر از حالت‌های روانی و رفتاری مادر است کودکی که صاحب فطرت خداخواه و خداجو است، پا به میدان حیات می‌نهد و به تعبیر قرآن:

«فَأَقْمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِطِغْرَةِ اللَّهِ...» (۲)

(پس روی خود را با گرایش تمام به حق، به سوی این دین کن، با همان سرشتی که خدا مردم را به آن سرشته است. آفرینش خدا، تغییرپذیر نیست، این است همان دین پایدار، ولی بیشتر مردم نمی‌دانند.)

آن سان تربیت پراهمیت است که فرمان مستقیم خداوند به ایمان‌داران متوجه است که مبادا با رها کردن «اهل» خود، آنها را طعمه آتش دوزخ کنید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقْوَهُمُ النَّاسُ وَالمَهَارَهُ...» (۳)

(ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خودتان و کسانتان را از آتشی که سوخت آن، مردم و سنگ‌هاست حفظ کنید....). خانواده‌ای که براساس تعالیم الهی شکل گیرد، همه اعضای آن خود را مسؤول کمال و سعادت یکدیگر می‌دانند، خصوصاً این وظیفه مهم برعهده سرپرست خانواده است که همه اعضای این نهاد مقدس را به طرف توحید، معاد، تقوای الهی، متخلق به آداب نیکو و اسلامی و پرورش و رشد و کمال و... هدایت کند. تفسیر سرپرست را در این تعبیر به جای دیگر حواله می‌دهیم. طبق این آیه قرآن، منشأ عذاب روز قیامت، «گناه» است و در حقیقت هر گناهی که از

انسان سر بزند (بالقوه) مانند پذیرش آتش دوزخ است و فعلیت و ظهورش در روز قیامت است. زمینه این گناه ممکن است از خانواده آغاز شود.

اگر بگوییم حقوق فرزندان بر والدین، قبل از تولد آغاز می‌شود، سخن گزافی نگفته‌ایم، پس این مهم بر عهده مادر و پدر و همراهی اطرافیان نزدیک، مانند مادر بزرگ‌ها است. آداب و شرایط ویژه قبل از انعقاد و آداب زمان حمل و بارداری، همچنین آداب قبل از تولد و حین تولد و پس از تولد از مباحث بسیار پراهمیت است، که همه آنها در شکل‌گیری یک انسان شایسته نقش آفرین است و همه اولیاء خدا سفارش به اهمیت دادن به آنها دارند. یکی از این آداب، گذاشتن نام نیک بر فرزند است، قرآن می‌فرماید:

«إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مِمَّا زَكَاةً فَاقْبَلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ أِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَإِنَّ الْغُلَامَ الْهَيْبَةَ وَاللَّهُ سَلِيمٌ» (چون همسر عمران گفت: پروردگارا، آنچه در شکم خود دارم نذر تو کردم تا آزاد شده (از مشاغل دنیا و پرستشگر تو) باشد؛ پس، از من بپذیر که تو خود شنوای دانایی. پس چون فرزندش را بزاد، گفت: پروردگارا، من دختر زاده‌ام - و خدا به آنچه او زاییده داناتر بود - و پسر چون دختر نیست؛ و من نامش را مریم نهادم، و او و فرزندانش را از شیطان رانده شده، به تو پناه می‌دهم.)

علامه طباطبایی در جلد سوم تفسیر المیزان ذیل آیه ۳۶ می‌فرماید:

«معنى مریم فى لغتهم العابدہ و الفادمة» (معنای مریم در لغت آنان، پرستشگر و خدمت‌گزار است).

آری نام، در خلق روحیات، کارساز است. برای خدمت به خدای مهربان و پرستش او، نام مریم، تأثیر روانی

بر حضرت مریم دارد.

باز در این مورد به سراغ قرآن می‌رویم:

«يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَمِينٌ لِّمَنْ مَعْلَلٌ لَهُ مِنْ قَبْلِ سَمِيًّا»^(۵)

«ای زکریا، ما تو را به پسری که نامش یحیی است، مژده می‌دهیم، که قبلاً همنامی برای او قرار نداده‌ایم.» خداوند حکیم عنایت خاصی به نام پیامبر آینده دارد و به زکریا می‌فرماید: اسم او یحیی است و پیش از او کسی بدین نام، نامیده نشده است. بندگان خدا هم باید این حساسیت و توجه را داشته باشند. شخصیت‌های آسمانی، بعضاً با الهام وحی، نام‌گذاری می‌شدند و این، نشان اوج اهتمام به «نام‌نهادن» است.

رسول اکرم (ص) در وصیت خود به علی (ع) می‌فرماید: انتخاب نام نیک و ادب و تربیت، حقی است که هر فرزندی بر والدین خود، به ویژه پدر، دارد.^(۶)

روشن است که نام انسان‌های الهی و برجسته و سرافرازان با فضیلت برای همه خانواده‌ها و فرزندان پسندیده و زیباست و اثر روانی تربیتی چنین اسم‌هایی سبب موفقیت‌هایی است که نمی‌توان نادیده گرفت. والدین باید سعی کنند نام‌هایی انتخاب کنند که فضیلت را در وجود فرزندان نشان زنده کنند و هرگز نامی انتخاب نکنند که بادآور ردایل و بی‌بند و باری‌ها، شهرت‌های دروغین، مردم‌کشی و قتل و غارت و یورش‌های آن چنانی باشد. اسم‌هایی نظیر، جنگیز، تیمور، ... در تاریخ می‌خوانیم که در زمان پیامبر گرامی اسلام، اشخاصی بودند که به دستور ایشان تغییر نام می‌دادند و نامی انتخاب می‌کردند که زینبده آنها باشد.

ادامه دارد.....

۱- تنبلی / ۱۵
۲- ۳۵ / ۴۴
۳- ترمیم / ۶
۴- آل عمران / ۳۵ و ۳۶
۵- مریم / ۷
۶- رسائل الشیخ، ج ۵، صفحه ۱۱۵